

MISCAREA NATURALA A POPULATIEI RURALE

CUCU OANCEA OZANA

Institutul de Sociologie al Academiei Romane

Caracteristicile demografice ale satului românesc reprezintă repere importante în realizarea unei dezvoltări durabile a acestuia. Indicatorii stării și ai mișcării populației rurale se vor constitui astfel în factori favorizanți, ori, din contră, defavorizanți în ceea ce privește evoluția și dezvoltarea globală a ruralului românesc. În condițiile actuale din România, sănătatea unei populații din punct de vedere demografic este dată, pe de o parte, de valorile crescute ale indicatorilor “vieții” (**natalitatea și fertilitatea**), iar, pe de altă parte, de valorile reduse ale indicatorilor “morții” (**mortalitatea și mortalitatea infantilă**). Aceste două categorii de indicatori sunt însă strict legate de evoluția indicatorilor de stare ai populației, care indică ponderile populației pe vârste și sexe (**ponderea populației feminine fertile, ponderea tinerilor, ponderea vârstnicilor, ponderea populației adulte-active, rata îmbătrânirii demografice** etc.), ca și de cea a indicatorilor specifici fenomenelor familiale (**nupțialitatea și divorțialitatea**).

O pondere crescută a populației adulte asociată cu ponderi, de asemenea, ridicate ale populației

feminine fertile și ale nupțialității se vor constitui în factori favorizanți unei creșteri a natalității și a fertilității. Dimpotrivă, ponderi ridicate ale populației în vârstă și ale divorțialității, asociate cu o pondere scăzută a populației feminine de vârstă fertilă vor putea constitui o piedică în creșterea natalității și a fertilității unei populații, premise, de altfel, importante în dezvoltarea durabilă și sănătoasă a unei comunității.

Iată, așadar, cum se prezintă evoluția principalilor indicatori demografici la nivelul mediului rural în ultimii 5 ani (tabelul 1).

Tabelul 1. Principalii indicatori demografici în mediul rural (2001-2005)

<i>Rate la mia de</i>	Anul 01	Anul 02	Anul 03	Anul 04	Anul 05
Natalitatea	11,5	10,9	11	10,5	10,1
Mortalitatea	14,6	15,5	15,2	15,5	15,9
Mortalitatea infantila*	20,9	19	19,4	21,1	18,9
Nupțialitatea	5,2	5,13	5,2	5,1	4,8
Divorțialitatea	0,86	0,91	0,94	0,99	0,94
Fertilitatea**	54	51,5	51,6	49	***

* la mia de născuți vii

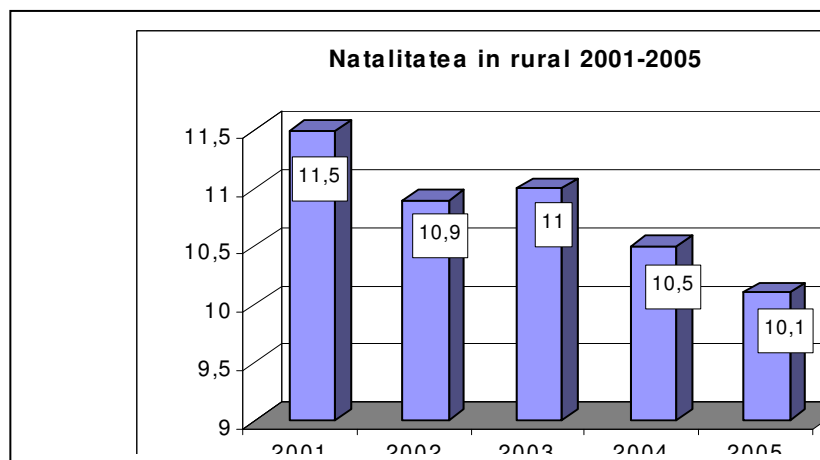
** născuți vii la mia de femei fertile

*** nu există date disponibil

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

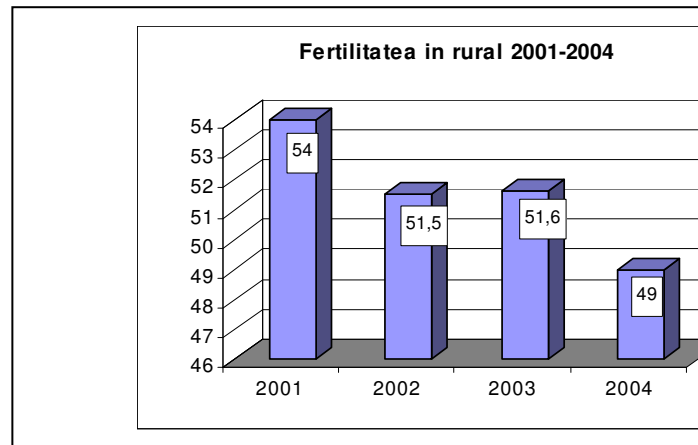
Din tabelul de mai sus se observă cu claritate tendința ușor descendentă a **natalității** (de la 11,5‰ în 2001 la 10,1‰ în 2005), a **fertilității** (de la 54 de născuți vii la mia de femei fertile în anul 2001 la doar 49 în anul 2005), precum și a **nupțialității** (de la 5,2 căsătorii la mia de locuitori la 4,8 căsătorii ‰). Degradarea acestor trei indicatori este un fapt îngrijorător pentru sănătatea demografică a satului românesc, mai cu seamă că acesteia i se asociază și o tendință ascendentă a indicatorilor **mortalității generale** și ai **divorțialității**. Pentru o vizualizare mai clară a tendințelor demografice din ultimii cinci ani, redăm mai jos graficele pentru fiecare indicator în parte (graficele 3.1-3.5).

Graficul 1: Natalitatea în rural 2001-2005

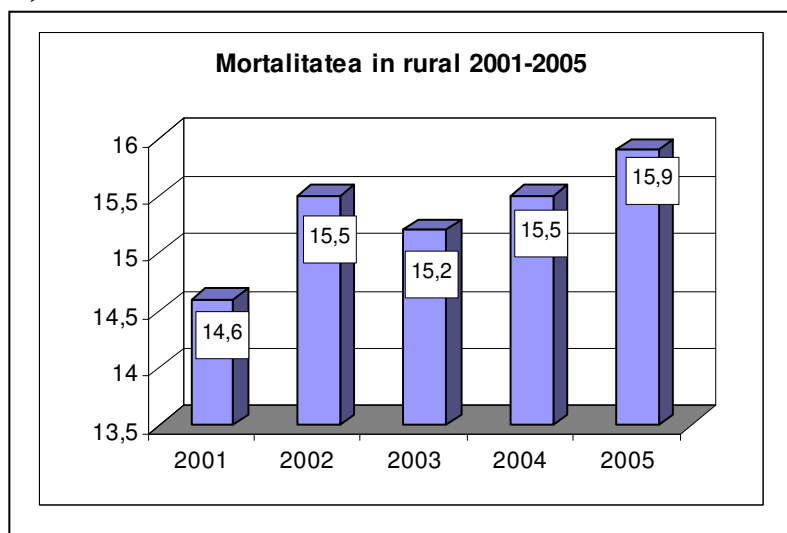
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 2: Fertilitatea în rural (2001-2004)

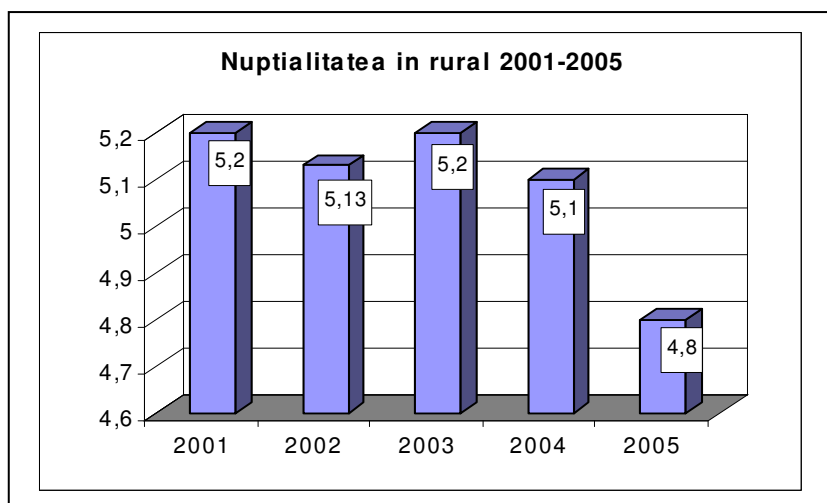
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 3: Mortalitatea generală în rural (2001-2005)

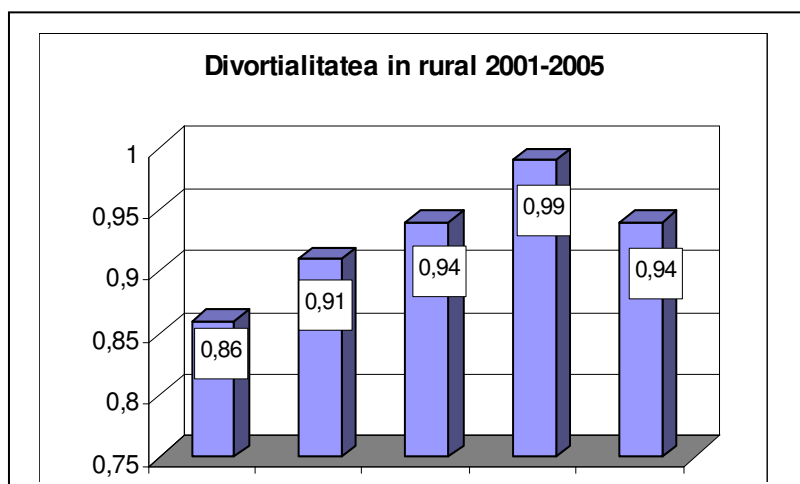
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 4: Nupțialitatea în rural (2001-2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

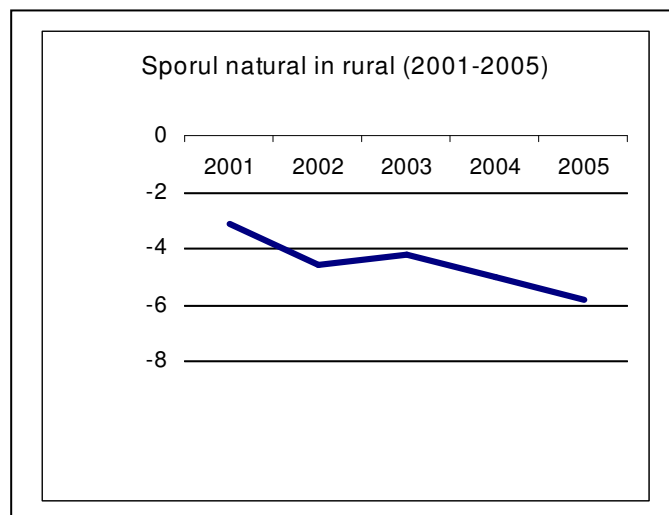
Graficul 5: Divorțialitatea în rural (2001-2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

În aceste condiții se vor înregistra scăderi succesive și la nivelul **sporului natural** (diferența dintre numărul născuților vii și cel al decedaților la o mie de locuitori) și al celui **matrimonial** (diferența dintre numărul căsătoriilor și cel al divorțurilor înregistrate la o mie de locuitori). (Graficele 3.6, 3.7).

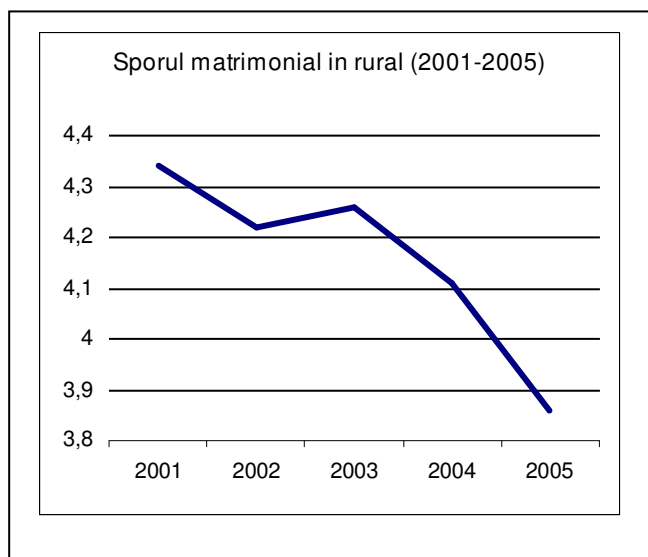
Graficul 6: Sporul natural în rural (2001-2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

rural

Graficul 7: Sporul matrimonial în

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Dacă sporul natural negativ nu mai este o noutate în peisajul demografic românesc postdecembrist,

accentuarea acestuia începe să fie alarmantă. Practic, dacă în anul 2001 în mediul rural unei nașteri îi corespundeau 3 decese, în anul 2005 situația s-a agravat, așa încât la fiecare născut viu se înregistrează aproape 6 decese la mia de locuitori.

Dublarea valorii **sporului natural** negativ se datorează deopotrivă scăderii **natalității** și creșterii **mortalității generale**, ceea ce duce în cele din urmă și la o accentuare a **îmbătrânirii populației** rurale românești.

Astfel, în 2005 valoarea **ratei îmbătrânirii demografice** va fi semnificativ mai mare decât în 2002, așa încât la 1000 de tineri până în 14 ani se vor înregistra 1338 de persoane ce depășesc vârsta de 60 de ani, adică cu aproape 100 mai multe decât cu trei ani în urmă (1337,45 vârstnici la mia de tineri în 2005 față de 1253,94 în 2002). Această creștere a **ratei îmbătrânirii demografice** se va datora însă nu sporirii ponderii vârstnicilor, ci, din contră, scăderii ponderii tinerilor în mediul rural (Tabelul 3.1).

Tabelul 2.Indicatori ai stării populației din mediul rural (2002/2005)

<i>Indicatori ai stării populației în rural</i>	Anul 2002	Anu 2005
Rata de dependență 1 (tineri/adulți*100)	33,74	30,6 1
Rata de dependență 2 (vârstnici/adulți*100)	42,31	40,9 3
Rata de dependență 3 [(tineri +	76,05	71,5

vârstnici) / adulți * 100)]		4
Rata îmbătrânirii demografice (vârstnici/tineri * 1000)	1253,94	1337,45
Raportul tinerilor (până în 14 ani) în populație (%)	19,17	17,84
Raportul adulților (15-59 de ani) în populație (%)	56,80	58,30
Raportul vârstnicilor (peste 60 de ani) în populație (%)	24,03	23,86
Ponderea femeilor de vârstă fertilă (la ‰ de femei)	424,73	434,84

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Așadar, numărul persoanelor tinere (până în 14 ani) și vârstnice (peste 60 de ani) care revin la 100 de persoane adulte (15-59 de ani) exprimat semnificativ de **rata de dependență 3** va fi cu 5 % mai mic în anul 2005 decât în anul 2002 (100 de persoane adulte au suportat 71,54 tineri și vârstnici în 2005 și 76,05 în 2002).

O situație, de asemenea neașteptată, se referă la faptul că, în ciuda creșterii bazinului matrimonial (pieței matrimoniale) din ultimii 3 ani, populația rurală se confruntă cu o scădere a nupțialității. Astfel, deși numărul divorțurilor a rămas în ultimii ani relativ constant în mediul rural, sporul matrimonial înregistrează o scădere, care cu toate că nu este atât de spectaculoasă ca cea a sporului natural, sporul rămânând încă pozitiv, trebuie, în tot cazul, luată în seamă. Scăderea de la 4,34 în 2001 (un divorț la 4,34

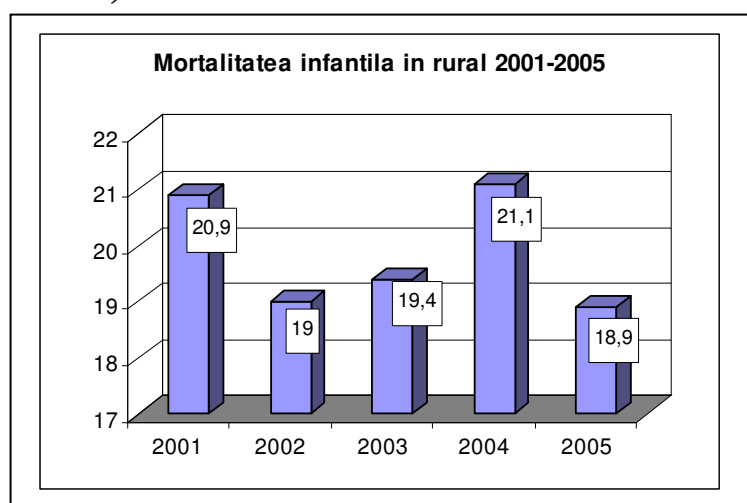
căsătorii) la 3,86 în 2005 (un divorț la 3,86 căsătorii) se datorează în principal scăderii nupțialității de la 5,2‰ în 2001 la 4,7‰ în 2005.

Toate aceste evoluții ne indică o populație rurală îmbătrânită, capabilă din ce în ce mai puțin să aducă copii pe lume, în condițiile în care se constată din ce în ce mai puține căsătorii, precum și o voință mai redusă de a procrea, fertilitatea fiind mai mică în 2005 față de 2002, în condițiile unei creșteri a ponderii femeilor de vârstă fertilă (434,84 femei fertile la mia de femei în 2005 față de 424,73 în 2002). Și dacă este să considerăm că fundamentul dezvoltării durabile a oricărei comunități este familia, situația ruralului românesc nu poate fi decât alarmantă.

Singurul indicator care pare a avea o evoluție îmbucurătoare este mortalitatea infantilă, indicator demografic relevant al calității vieții. Acesta prezintă o traiectorie fluctuantă cu o scădere în 2002 de aproape 2‰, urmată de o creștere semnificativă care își are vârful în 2004, și din nou o reducere substanțială în 2005, de la 21,1‰ la 18,9‰ (Graficul 3.8.).

Este de văzut dacă în anii următori se va păstra trendul descendent, fapt ce ar indica o ameliorare a calității vieții sătești, mai cu seamă la nivelul sistemului sanitar. Cu toate acestea, valoarea indicatorului mortalității infantile (18,9‰) este încă extrem de mare, având în vedere că media în Uniunea Europeană este de circa 4,4‰ (sursa: Eurostat/U.S. Bureau of the CENSUS).

Graficul 8: Mortalitatea infantilă în rural (2001-2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Disparități demografice în mediul rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

Mediul rural constituie însă terenul a numeroase disparități demografice teritoriale: inter- și intra-regionale, inter- și intra-județene, în fine, intercomunale. Există astfel și zone în care caracteristicile demografice ale populației respective sunt favorabile dezvoltării durabile, iar altele în care aceste caracteristici reprezintă piedici puternice în calea unei dezvoltări armonioase a comunității.

Iată, spre exemplu, cum evoluează principalii indicatori demografici la nivelul regiunilor de dezvoltare în anul 2005 (Tabelul 3.3 și 3.4.):

Tabelul.3. Situația indicatorilor demografici ai mișcării populației rurale la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

Regiunea de dezvoltare	Natalitatea	Mortalitatea	Mortalitatea infantilă	Nupțialitatea	Divorțabilitatea
1 (nord-est)	11,84	13,51	24,84	4,93	0,98
2 (sud-est)	10,71	14,22	19,65	5,11	1,07
3 (sud)	9,29	16,89	17,25	4,18	0,89
4 (sud-vest)	8,30	18,30	20,73	4,49	0,91
5 (vest)	8,56	17,67	16,02	5,00	1,07
6 (nord-vest)	10,37	16,18	15,60	5,09	0,84
7 (centru)	11,26	14,49	16,35	4,56	0,96
8 (Ilfov)	10,42	14,03	10,39	6,88	0,43

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Tabelul 4. Situația indicatorilor demografici ai stării populației rurale la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

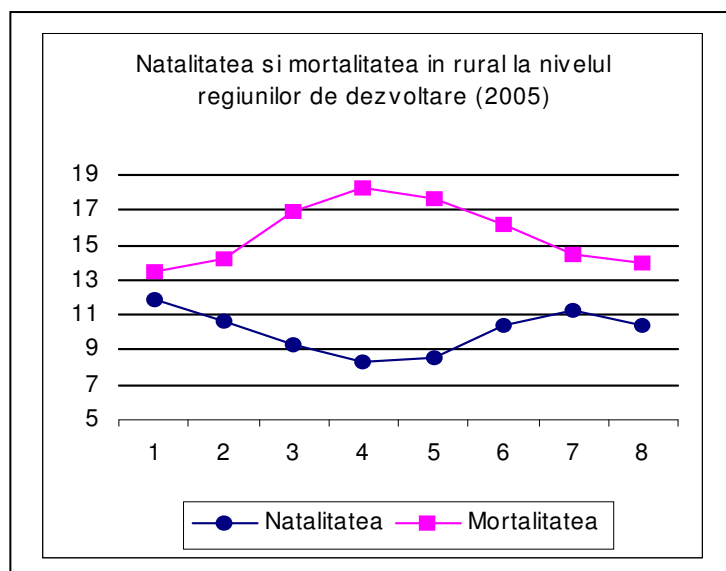
Regiunea de dezvoltare	Rata de dependență 1	Rata de dependență 2	Rata de dependență 3	Rata natalității demografice	Rata fertile
1 (nord-est)	36,58	39,86	76,44	1091,48	435,7878
2 (sud-est)	30,25	37,81	68,06	1258,13	445,0171
3 (sud)	28,44	46,49	74,93	1638,67	427,2593
4 (sud-vest)	29,17	49,43	78,60	1695,22	398,9534
5 (vest)	26,14	39,96	66,10	1564,70	448,0356
6 (nord-vest)	29,96	38,59	68,54	1300,03	443,1447
7 (centru)	30,37	38,54	68,91	1277,79	449,5354
8 (Ilfov)	24,06	34,07	58,12	1416,26	487,4531

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Astfel, se observă faptul că fiecare regiune de dezvoltare are caracteristicile sale demografice, care constituie fie atuuri, fie dezavantaje în procesul dezvoltării durabile rurale. Analizând starea tuturor acestor indicatori demografici, se constată faptul că nici una dintre cele 8 regiuni nu poate fi considerată cu totul favorabilă, ori cu totul nefavorabilă dezvoltării.

Așa cum s-a menționat și mai sus, se consideră atuuri demografice un spor natural ridicat, o fertilitate ridicată, o mortalitate infantilă redusă, un spor matrimonial crescut, o rată a îmbătrânirii demografice, precum și rate de dependență reduse. Comparativ cu media acestor indicatori pe rural, se poate spune că din punctul de vedere al **sporului natural** (-5,8 în rural la nivelul anului 2005) cel mai bine se situează **regiunea 1(nord-est)**, unde unei nașteri îi corespund doar 1,66 decese, urmată de **regiunile 7 (centru), 2 (sud-est) și 8 (Ilfov)**, unde la o naștere se înregistrează între 3,23 și 3,61 de decese. Regiunile cu sporul natural cel mai scăzut, sunt și cele cu o rată de îmbătrânire demografică foarte accentuată; este vorba în primul rând despre **regiunea 4 (sud-vest)**, cu o naștere la 10 decese, și apoi de **regiunile 5 (vest) și 3 (sud)**, cu o naștere la 9, respectiv 7 decese. (Graficul 3.9.)

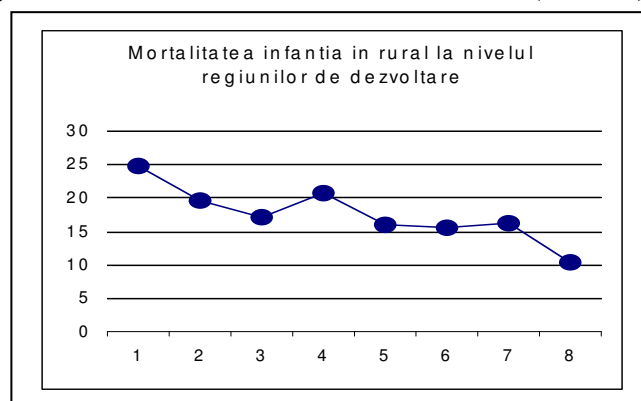
Graficul 9. Sporul natural în rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Luând însă în considerare și valorile mortalității infantile, indicator deosebit de important pentru măsurarea potențialului de dezvoltare, situația se schimbă. Dacă **regiunea 1 (nord-est)** era favorabilă dezvoltării datorită potențialului său demografic crescut, ea apare ca nefavorabilă din punctul de vedere al calității vieții, al sănătății acesteia, înregistrând cea mai mare valoare a mortalității infantile (24,84‰), cu 14‰ mai mult decât în **Ilfov** și cu aproape 6‰ mai mult decât media pe rural (18,9‰). O situație de asemenea îngrijorătoare apare și în cazul **regiunilor 2 (sud-est)** și **4 (sud-vest)**, unde la o mie de nou născuți se constată aproximativ 20 de decese ale copiilor între 0 și 1 an. (Graficul 3.10)

Graficul 10. Mortalitatea infantilă în rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

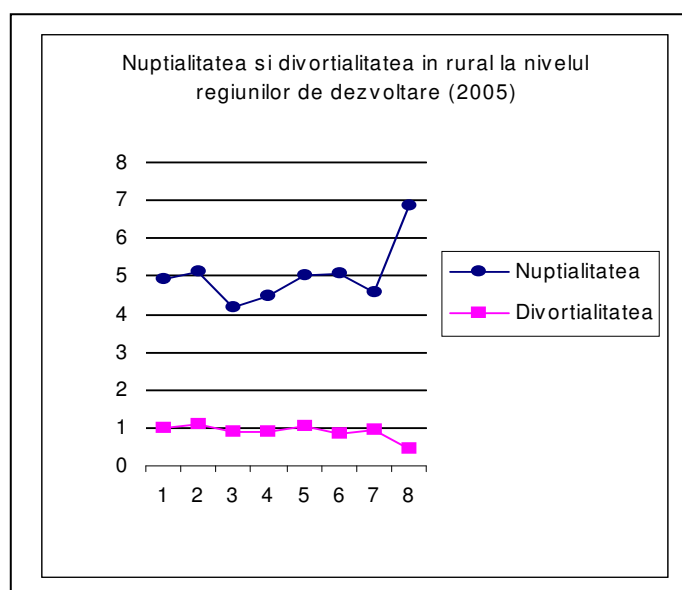

Sursa: Prelucrări ale

ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Din punct de vedere al fenomenelor familiale, situația pare destul de omogenă pe toate cele 8 regiuni de dezvoltare, excepție făcând **regiunea 8 (Ilfov)** unde se înregistrează o valoare foarte ridicată a nupțialității (6,88‰ față de 4,8‰ media pe rural), precum și o valoare foarte scăzută a divorțialității (0,43‰ față de 0,94‰ media pe rural). Luând în considerare și faptul că la nivelul acestei regiuni apare și cea mai mare valoare a ponderii femeilor fertile (487 de femei fertile dintr-o mie de femei), se poate spune că **regiunea 8 (Ilfov)** deține un potențial important în ceea ce privește dezvoltarea familială (Graficul 3.11). Totuși, ratele natalității și ale fertilității rămân deocamdată reduse, ceea ce demonstrează faptul că tinerele cupluri nu au ca prioritate aducerea pe lume a urmașilor.

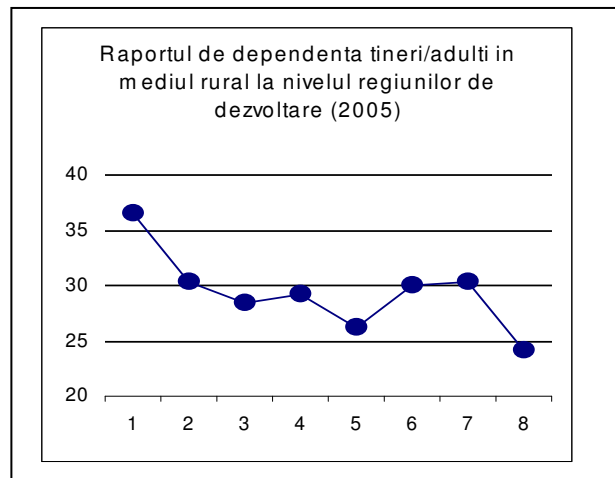
Graficul 11. Nupțialitate și divorțialitatea în rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

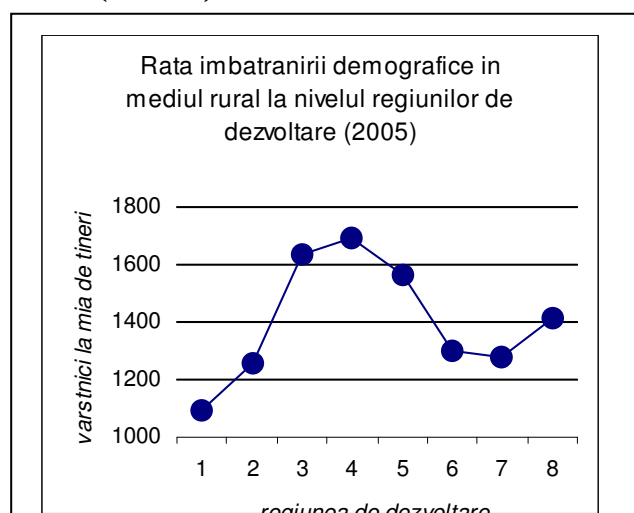
Regiunea 8 (Ilfov) este, așa cum s-a văzut mai sus, regiunea cu cea mai mică valoare a **mortalității infantile**, dar și cu cele mai mici **rate de dependență**. Prin urmare, la nivelul acestei regiuni limitrofe a Bucureștiului se constată și cea mai mare pondere a populației active, fapt ce constituie, de asemenea, o condiție favorabilă pentru o dezvoltare comunitară durabilă. (Graficele 3.12.-3.15.)

Graficul 12. Raportul de dependență tineri/adulți în mediul rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

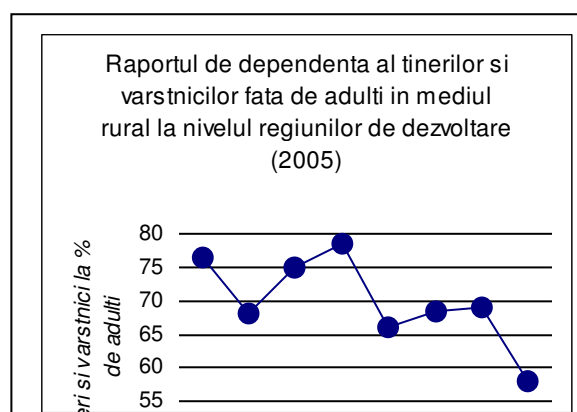
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 13 Raportul de dependență vârstnici/adulți în mediul rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

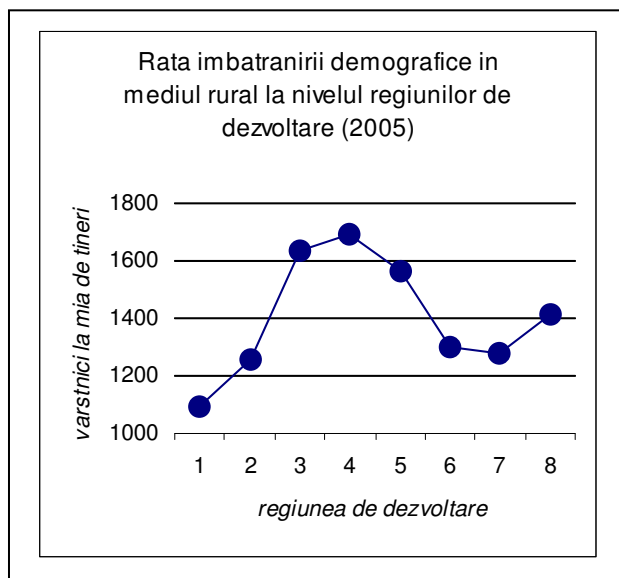
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 14. Raportul de dependență al tinerilor și vârstnicilor față de adulți în mediul rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 15. Rata îmbătrânirii demografice în mediul rural la nivelul regiunilor de dezvoltare (2005)

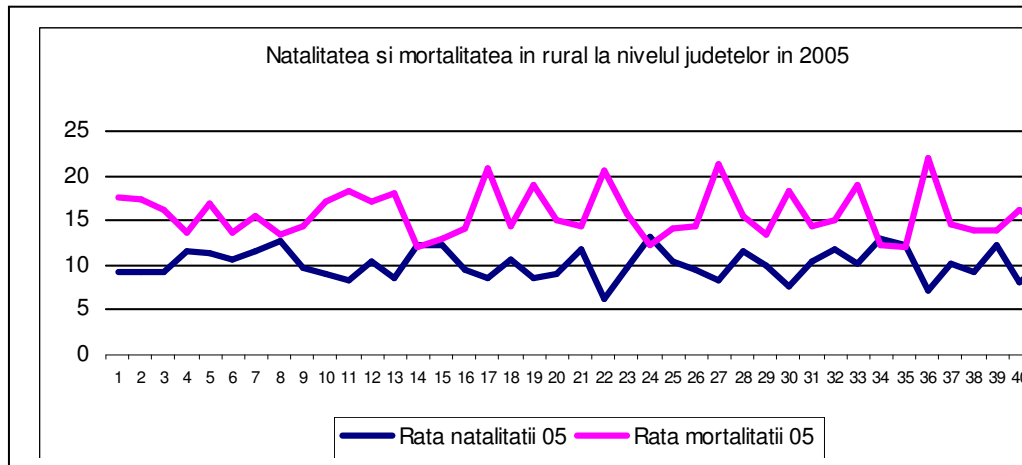

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Disparități demografice în mediul rural la nivelul județelor

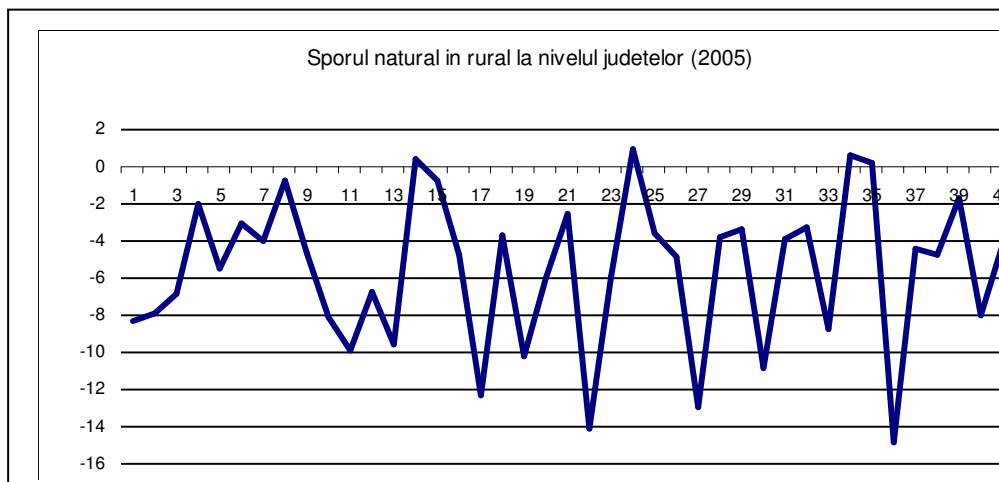
Analizând caracteristicile demografice din mediul rural la nivelul județelor se observă, ca și în cazul regiunilor de dezvoltare, o puternică eterogenitate. (Graficele 3.16- 3.19).

Graficul 16. Natalitatea și mortalitatea în rural la nivelul județelor

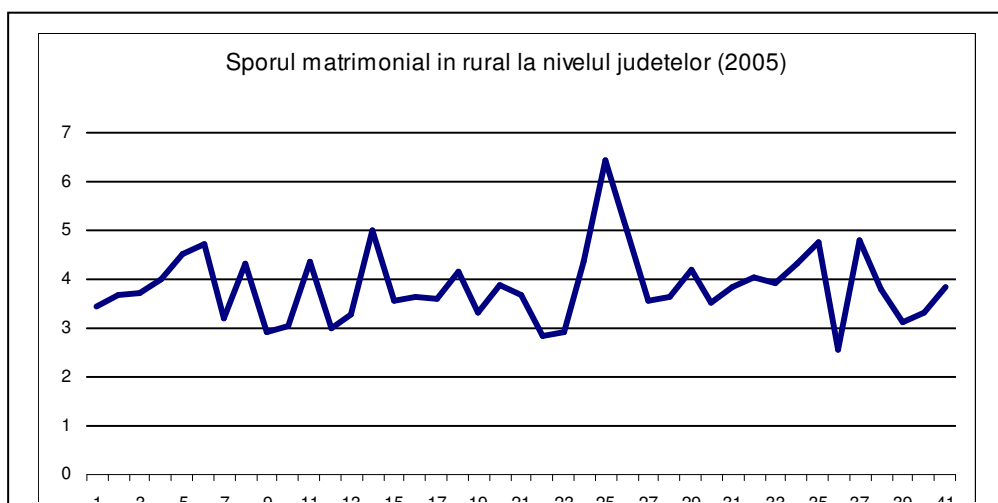
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 17. Sporul natural în rural la nivelul județelor (2005)

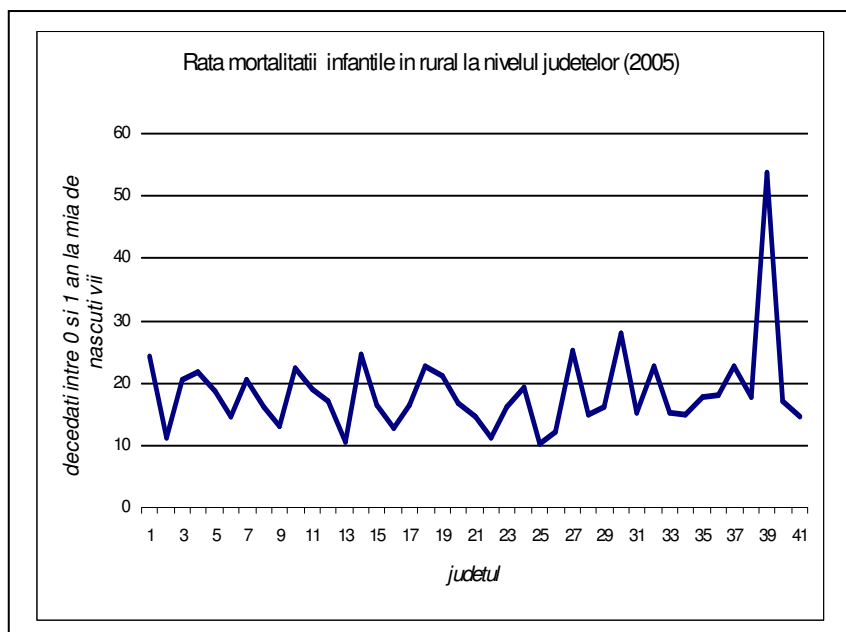
Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Graficul 18. Sporul matrimonial în rural la nivelul județelor (2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor
furnizate de INS

Graficul 19. Mortalitatea infantilă în rural la nivelul județelor (2005)

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Spre exemplu, **sporul natural** variază de la -14,86 în județul Teleorman la 0,94 în județul Sibiu, **mortalitatea infantilă** de la 10,39‰ în județul Ilfov la 53,69‰ în județul Vaslui, **rata îmbătrânirii demografice** de la 860,47 de bătrâni la mia de tineri în Constanța la 2366,29‰ în Teleorman etc (Tabelul 3.5.)

Tabelul 5. Valorile minime și maxime ale indicatorilor demografici de stare și de mișcare a populației rurale la nivelul județelor

Rate la mia de	Valoarea minimă	Valoarea maximă (județ)
-----------------------	------------------------	--------------------------------

locuitori	(județ)	
Natalitatea	6,35 (Teleorman)	13,19 (Iași)
Mortalitatea	1,93 (Suceava)	22,10 (Teleorman)
Sporul natural	-14,86 (Teleorman)	0,94 (Sibiu)
Mortalitatea infantilă*	10,39 (Ilfov)	53,69 (Vaslui)
Nupțialitatea	3,41 (Teleorman)	6,88 (Ilfov)
Divorțialitatea	0,37 (Giurgiu)	1,37 (Vâlcea)
Sporul matrimonial	2,55 (Teleorman)	6,45 (Ilfov)
Dependența 1 (tineri/adulți)**	22,30 (Hunedoara)	39,66 (Vaslui)
Dependența 2 (vârstnici/adulți)* *	25,37 (Constanța)	63,60 (Teleorman)
Dependența 3 (tineri/vârstnici/ adulți)**	54,84 (Constanța)	90,48 (Teleorman)
Rata îmbătrânirii demografice***	860,47 (Constanța)	2366,29 (Teleorman)
Ponderea femeilor fertile****	353,74 (Teleorman)	504,73 (Constanța)

* la mia de născuți vii

** la suta de adulți

*** vârstnici la mia de tineri

**** la mia de femei

Sursa: Prelucrări ale ISAR pe baza datelor furnizate de INS

Această eterogenitate relevă faptul că există județe în care situația demografică este prielnică dezvoltării comunitare, iar altele în care aceasta îi este potrivnică. În prima situație se plasează județele în care indicatorii “vieții” comunitare (natalitatea, fertilitatea, dar și cei care le stau la bază, ori îi favorizează: ponderea populației tinere, ponderea femeilor fertile, nupțialitatea) sunt ridicați, iar cei ai “morții” sau “degradării” comunitare (mortalitatea generală, mortalitatea infantilă, divorțialitatea, îmbătrânirea demografică, ratele de dependență) sunt scăzuți. Iar în cea de a doua situație, se plasează județele în care indicatorii “vieții” comunitare prezintă valori foarte mici, în vreme ce indicatorii “morții” sau “degradării” comunitare sunt înfloritori!

Pentru o analiză mai exactă s-a recurs la împărțirea valorilor indicatorilor demografici în percentile (sferturi), precum și la reprezentarea cartografică a județelor aflate în prima și ultima percentilă, adică a celor mai favorabile, respectiv nefavorabile dezvoltării comunitare

